

CYNGOR SIR YNYS MÔN	
Adroddiad i:	Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio
Dyddiad:	5 Rhagfyr 2024
Pwnc:	Diweddariad ar waith y Cyngor i gyflawni'r Cynllun Strategol 'Tuag at Sero Net' yn 2023/24
Pennaeth Gwasanaeth:	Rhys H Hughes Dirprwy Brif Weithredwr RhysHughes2@ynysmon.llyw.cymru
Awdur yr Adroddiad:	Rhys A Williams Rheolwr Newid Hinsawdd RhysWilliams3@anglesey.gov.wales
<p>Natur a Rheswm dros Adrodd:</p> <p>Mae Cylch Gorchwyl y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn cynnwys gofyniad penodol bod y Pwyllgor yn cael ei ddiweddarau am feysydd risg strategol o bwys, risgiau gweithredol sylweddol a risgiau prosiect sylweddol (3.4.8.8.1).</p> <p>Yn dilyn cyflwyno adroddiad i'r Pwyllgor ym mis Mehefin 2023, gofynnodd y Pwyllgor am ddiweddariad blynyddol ar gynnydd tuag at 'sero net' er mwyn dangos effeithiau cadarnhaol gwaith y Cyngor.</p>	

Cyflwyniad

Ym mis Mehefin 2023, cyflwynodd y Rheolwr Newid Hinsawdd ddiweddariad ar gynnydd y Cyngor tuag at wireddu ei uchelgais sero net, a hynny'n dilyn cyflwyno dogfennaeth gan Archwilio Cymru a Zurich Municipal ynglŷn â'r ymateb i newid hinsawdd i gyfarfod o'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio.

Nodwyd ar y pryd mai un o flaenoriaethau'r Cyngor yw creu llinell sylfaen er mwyn deall sefyllfa bresennol y Cyngor, ynghyd â dangosfwrdd er mwyn dangos cynnydd ar ffurf weledol y gellir ei ddiweddarau a'i fonitro yn ôl y gofyn.

Gofynnodd y Pwyllgor am ddiweddariad blynyddol ar gynnydd tuag at 'sero net' er mwyn dangos i Aelodau effeithiau cadarnhaol y buddsoddiadau a wnaed a'r datblygiadau sydd wedi digwydd yn ystod y cyfnod hwnnw.

Mae'r adroddiad hwn yn diweddarau'r Pwyllgor trwy gyflwyno 'Tuag at Sero Net - Adroddiad Blynyddol 2023/24'. Mae'r adroddiad blynyddol yn dangos cynnydd y Cyngor o ran rheoli risgiau newid hinsawdd a'i gynnydd tuag at gyflawni 'sero net' yn ystod y flwyddyn honno. Mae'r adroddiad hefyd yn cynnwys atodiad, sef dadansoddiad o'r data allyriadau 2023/24 a gyflwynwyd i Lywodraeth Cymru.

Argymhelliad

Bod y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio'n derbyn sicrwydd bod mesurau rhesymol ar waith i reoli risgiau newid hinsawdd fel eu bod ar lefel dderbyniol.

CYNGOR SIR
YNYS MÔN
ISLE OF ANGLESEY
COUNTY COUNCIL

Adroddiad Blynyddol

Cynllun Tuag at Sero Net 2023 - 2024

Dyddiad cyhoeddi: Hydref 2024

Adroddiad Blynyddol Cynllun Strategol Tuag at Sero Net

Trosolwg

Dyma adroddiad blynyddol Cyngor Sir Ynys Môn (y Cyngor) ar gynnydd y Cynllun Strategol Tuag at Sero Net Mawrth 2023 – Mawrth 2025.

Mae'n gwerthuso sut yr aethom ati i gyflawni amcanion blynyddol y cynllun yn ystod 2023 i 2024.

Mwy o wybodaeth

Mae'r cyhoeddiad hwn ar gael ar ein gwefan yn www.ynysmon.llyw.cymru. Os oes ei angen arnoch mewn fformat a/neu iaith arall, neu os oes gennych unrhyw gwestiynau am ei gynnwys, cysylltwch â ni gan ddefnyddio'r manylion isod.

Rhys Alun Williams – Rheolwr Newid Hinsawdd

E-bost: newidhinsawdd@ynysmon.llyw.cymru

Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg. Ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

Mae'r cyhoeddiad hwn hefyd ar gael yn Saesneg. This publication is also available in English.

Cynnwys

Cefndir a Phwrpas yr Adroddiad	2
Uchafbwyntiau o'r flwyddyn	3
Lleihau Defnydd Ynni ac Effeithlonrwydd Ynni	4
Trafnidiaeth.....	5
Defnydd Tir a Bioamrywiaeth.....	7
Addasu Sefydliad, Data ag Monitro.....	8
Edrych ymlaen a Casgliadau.....	10
Atodiad 1 – Allyriadau Carbon y Cyngor 23/24	11

Cefndir a Phwrpas yr Adroddiad

Her fyd-eang fwyaf ein hoes ac i genedlaethau'r dyfodol yw newid hinsawdd. Mae hyn yn cynnwys Ynys Môn, ei chymunedau, a'i hymwelwyr ac mae'n fater pwysig i'n plant a phobl ifanc. Rydym eisoes yn gweld ei effaith ar y bobl fwyaf bregus mewn cymunedau ar draws Cymru ac ym mhedwar ban byd.

Mae allyriadau carbon wedi eu rhyddhau i'r atmosffer eisoes wedi arwain at godi tymheredd byd-eang. Heb gymryd camau i leihau allyriadau carbon, bydd tymheredd y Ddaear yn parhau i godi'n sylweddol.

Mae newid hinsawdd wedi ei adnabod fel un o'r chwe phrif amcan strategol yng Nghynllun y Cyngor. Gellir darllen mwy am Gynllun y Cyngor yma - [Cynllun y Cyngor 2023 i 2028 \(llyw.cymru\)](#).

Yr iaith Gymraeg

Cynyddu cyfleoedd i ddysgu a defnyddio'r iaith.

Gofal cymdeithasol a Lles

Darparu'r gefnogaeth gywir ar yr amser iawn.

Addysg

Sicrhau darpariaeth effeithiol ar gyfer heddiw ac ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol.

Tai

Sicrhau bod gan bawb yr hawl i alw rhywle'n gartref.

Economi

Hyrwyddo cyfleoedd i ddatblygu economi'r Ynys.

Newid Hinsawdd

Ymateb i'r argyfwng, mynd i'r afael â newid a gweithio tuag at ddod yn sefydliad sero net erbyn 2030.

Ffigur 1 - Amcanion Strategol Cynllun y Cyngor

Pwrpas yr adroddiad hwn ydi adlewyrchu cynnydd y Cynllun Strategol Tuag at Sero Net yn ystod 2023/24 wrth grynhoi'r Cynllun Gweithredu Blyneddol Sero Net. Mae atodiad 1 sydd ynghlwm i'r adroddiad yn cynnwys dadansoddiad o allyriadau carbon blyneddol y Cyngor gyflwynwyd i Lywodraeth Cymru yn Medi 2024.

Uchafbwyntiau'r flwyddyn

Canlyniadau Allyriadau Carbon

Cyfanswm Allyriadau Carbon Cyngor Sir Ynys Môn yn 2023/24 oedd 42,022 tonnell CO₂e. Mae hyn yn ostyngiad o 19.7% o gymharu ag uchafswm yr allyriadau yn 2021/22 (graft 1 – tudalen 8).

Datgarboneiddio eiddo'r Cyngor

Mae'r Cyngor wedi llwyddo i ddenu £14M mewn grantiau gan Lywodraeth Cymru i uwchraddio systemau gwresogi a gwella effeithlonrwydd ynni mewn 27 o'n hasedau dros 3 blynedd. Rhagdybir y bydd y buddsoddiad yma'n arwain at leihad o thua 66% mewn allyriadau carbon o wresogi asedau a chynhesu dŵr. Mi fydd hefyd yn gosod sylfaen ar gyfer buddsoddiadau pellach yn y dyfodol.

Cartrefi newydd i safonau carbon niwtral

Mae'r Cyngor wedi ychwanegu 28 o gartrefi newydd at ein stoc tai. Gyda'u graddfa ynni uchel (EPC A a B), mi fydd y tai yn darparu cartrefi i bobl leol ac yn fforddiadwy i'w cynnal.

Ymestyn rhwydwaith gwefru cerbydau trydan a llwybrau teithio llesol

Gyda chefnogaeth grant Llywodraeth Cymru, mae'r Cyngor wedi ymestyn rhwydwaith gwefru trwy osod pwyntiau gwefru newydd yng Nghemaes a Rhosneigr a rhagbaratoi nifer o leoliadau ychwanegol ar draws yr Ynys.

Bu gwaith hefyd i wella darpariaeth teithio llesol yng Nghaergybi a Bae Trearddur er mwyn gwella isadeiledd ar gyfer cerddwyr a beicwyr gyda chefnogaeth grant Teithio Llesol Llywodraeth Cymru.

Meithrinfa Goed Newydd

I gefnogi amcanion hir dymor i blannu coed brodorol ar draws Ynys Môn, sefydlwyd meithrinfa goed ger Llangoed.

Hyfforddiant Newid Hinsawdd

Yn ystod y flwyddyn, darparwyd hyfforddiant i roi cyflwyniad ar newid hinsawdd i Aelodau Etholedig ag uwch rheolwyr ar draws y Cyngor. Pwrpas yr hyfforddiant oedd codi ymwybyddiaeth am newid hinsawdd, yr hyn sy'n ei achosi a'i effeithiau, ynghyd ag adnabod sut ellir ymateb i'r her.

Lleihau Defnydd Ynni ac Effeithlonrwydd Ynni

Lleihau defnydd ynni a gwella effeithlonrwydd ynni ar draws ein portffolio asedau.

Gweithredu prosiectau datgarboneiddio eiddo

Mewn blwyddyn heriol i'r Cyngor oherwydd cymhlethdodau yn deillio o RAAC llwyddwyd hefyd i ddenu £14M o Grant Gwres Carbon Isel i ddatgarboneiddio ein heiddo.

Dros y 3 blynedd nesaf byddwm yn buddsoddi i leihau ôl troed carbon y Cyngor mewn 27 o adeiladu'r Cyngor e.e. ysgolion, canolfannau hamdden a chartrefi gofal. Byddwm yn uwchraddio systemau gwresogi, gosod mesuriadau effeithlonrwydd ynni ychwanegol ac uwchraddio isadeiledd trydanol. Rhagdybir y bydd lleihad o 66% mewn allyriadau carbon o wresogi'r adeiladau a chynhesu dŵr poeth

Mae'r grant wedi galluogi'r Cyngor i gyflymu'r gwaith o ddatgarboneiddio ein hasedau wrth ariannu 90% o gost y buddsoddiadau.

Ar sail data blynyddol y Cyngor bu gostyngiad o 8.5% mewn allyriadau carbon o ddefnydd trydan a gwres ar draws ein hasedau rhwng 2021/22 a 2022/24.

Ffigwr 2 - Pympliau Gwres yn Ysgol Rhosneigir

Ffigwr 3 - Pympliau Gwres yn Ysgol Kingsland

Cartrefi newydd i safonau carbon niwtral

Fel rhan o'n hymrwymiad i ddarparu tai fforddiadwy a chynaliadwy, mae'r Cyngor wedi ychwanegu 28 o gartrefi newydd at ein stoc dai. Gyda'u graddfa ynni uchel (EPC A a B), bydd y tai hyn yn helpu i leihau ein hól troed carbon a darparu cartrefi cost-effeithiol i'n trigolion.

Ffigur 4 -Datblygiad Pentraeth

Ffigur 5 – Parc y Coed

Cynlluniau ôl osod i wella effeithlonrwydd ynni'r stoc dai –

Bu'r Cyngor yn cynnal rhaglenni ôl-osod ac uwchraddio tai gyda 93 o gartrefi yn derbyn buddsoddiad cyf unol o £9.7M i'w huwchraddio, gwella perfformiad ynni neu wella'r systemau gwresogi.

Bu hefyd arolwg o gyflwr yr holl stoc dai tŷ Cyngor er mwyn datblygu cynlluniau manwl o'r gwaith fydd angen ei wneud i gyrraedd Safon Ansawdd Tai Cymru a lleihau allyriadau carbon. Bydd cyflawni rhaglen adnewyddu ac uwchraddio'r stoc dai yn y tymor hir yn dibynnu ar gyllid, y math o dai a'u potensial ar gyfer gwelliannau.

Ffigur 4 - Maes Cynfor

Ffigur 5 – Tyddyn To, Porthaethwy

Trafnidiaeth

Lleihau allyriadau drafnidiaeth y Cyngor a chefnogi datrysiadau carbon isel ar draws Ynys Môn

Hyrwyddo teithio llesol

Mae'r Cyngor wedi parhau i fuddsoddi mewn gwelliannau isadeiledd teithio llesol gyda chefnogaeth gyllidebol gan Lywodraeth Cymru a Thrafnidiaeth Cymru.

Gyda rhaglen gwerth £1.7m yn ystod 2023/24, bu i'r Cyngor gychwyn ar welliannau i lwybrau rhwng Caergybi a Bae Trearddur, lledu llwybrau aml ddefnydd, gosod arwyddion a chodi ymwybyddiaeth yn yr ardal.

Cwblhawyd hefyd gwaith man welliannau hefyd yn Amlwch, Malltraeth a'r Fali er mwyn gwella diogelwch defnyddwyr drwy ystod o welliannau e.e. gwella llwybrau a chroesfannau, gosod arwyddion newydd ac adnewyddu'r parth cyhoeddus yn benodol ym Malltraeth

Ffigwr 6 - Datblygiadau Teithio Llesol

Datblygu seilwaith gwefru cerbydau trydan

Ers i'r Cyngor sefydlu rhaglen datblygu rhwydwaith gwefru yn 2022, mae nifer y pwyntiau gwefru cyhoeddus wedi cynyddu ar draws Ynys Môn.

Gyda chymorth grant o £385k gan Lywodraeth Cymru yn 2023/24, mae 4 pwynt gwefru newydd (chwim a chyflym) wedi'u gosod yn Rhosneigr a Chemaes. Mae gwaith ar y gweill mewn sawl lleoliad arall e.e. creu *Hwb Cerbydau Trydan (EV) gerllaw Canolfan Hamdden Plas Arthur*, ynghyd â rhagbaratoi lleoliadau ychwanegol

Hyd at Fawrth 2024, mae'r rhwydwaith wedi gwefru digon i arbed 221 tonn o allyriadau carbon teithio sy'n cyfateb i 1327 o goed - cyfraniad sylweddol at wella'r amgylchedd a thuag at garbon sero net.

Ffigwr 7 - Pwyntiau Gwefru Newydd

Trawsnewid Fflyd y Cyngor

Mae ymdrechion y Cyngor i ddatgarboneiddio ei fflyd gerbydau yn mynd o nerth i nerth. Derbyniwyd grant £100K gan Lywodraeth Cymru i osod 30 pwynt gwefru ynghyd ag isadeiledd trydan. Gyda hyn, mae'r Cyngor wedi mynd ati i brynu 7 cerbyd trydan newydd, gan ddod â'r cyfanswm i 22 cerbyd trydan.

Erbyn diwedd 2023/24, mae'r Cyngor wedi trosi 10% o'r fflyd i gerbydau trydan.

Defnydd Tir a Bioamrywiaeth

Lleihau allyriadau carbon drwy brosiectau carbon positif

Gwella Bioamrywiaeth a choetiroedd.

Yn ystod 2023/24, bu'r Cyngor yn gweithredu ei rhaglen bioamrywiaeth mewn nifer o leoliadau ar draws Ynys Môn :-

- Drwy'r rhaglenni lleoedd lleol ar gyfer natur, mae cynefinoedd wedi cael eu gwella ar draws y Sir e.e. prosiect ar gyfer peillwyr mewn 11 ysgol ar draws y Sir, sefydlu pyllau dŵr i annog bioamrywiaeth ym Mharc y Morglawdd
- Bu gwaith adfer natur mewn partneriaeth â Chyfoeth Naturiol Cymru ar hen safle tirlenwi ym Mhenhesgyn. Yno gwelwyd rhaglen plannu rhywogaethau brodorol a sefydlu arwyddion i addysgu ymwelwyr â'r safle am brosiectau bioamrywiaeth.
- Bu gwaith hefyd i blannu 2000 o goed yng Nghaergybi, Bodorgan, Benllech, Carreglwyd, ac Aberffraw.
- I gefnogi amcanion plannu coed brodorol hir dymor ar Ynys Môn sefydlwyd meithrinfa goed ger Llangoed.

Cynlluniau Ardal Harddwch Naturiol Eithriadol

Sefydlwyd Cynllun Strategol Rheoli Ardal Harddwch Naturiol Eithriadol Ynys Môn ar gyfer 2023 - 2028. Pwrpas y Cynllun ydi adnabod rhinweddau arbennig yr ardal a nodi pa gamau sy'n ofynnol i sicrhau bod y rhinweddau hynny'n cael eu gwarchod a'u cyfoethogi ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol.

Ffigur 8 - Meithrinfa Goed ger Llangoed

Ffigur 9 - Pwyllau Dŵr, Parc Morglawdd

Addasu'r Sefydliad, Data a Monitro

Lleihau allyriadau'r Cyngor wrth addasu a newid y ffordd mae'n gweithio a sicrhau trefniadau mewnol i allu cyflawni'r newid sydd ei angen.

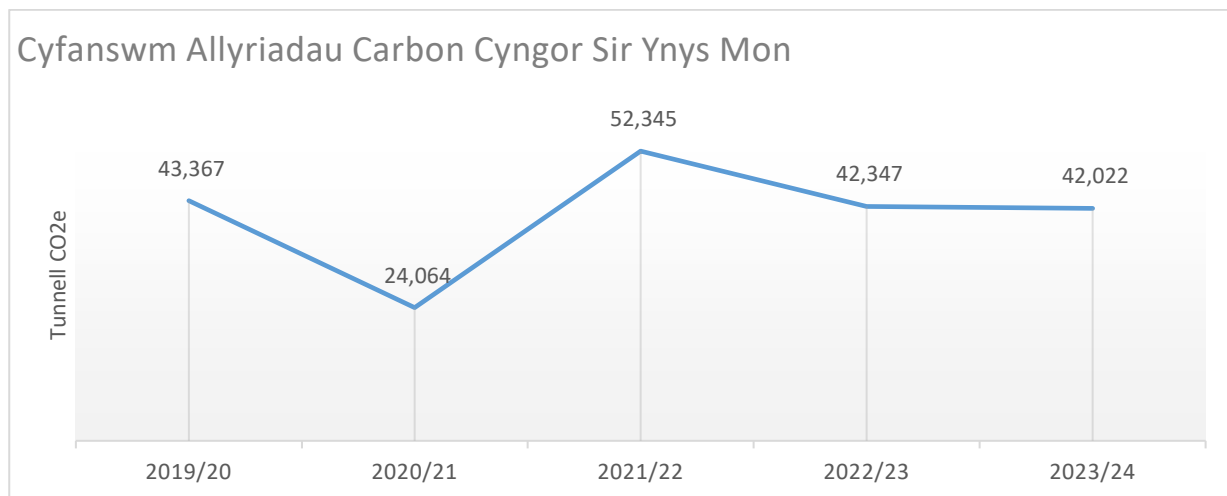
Darparu rhaglen hyfforddiant newid hinsawdd

Darparwyd cwrs 'Cyflwyno Newid Hinsawdd' i aelodau etholedig, y Tîm Arweinyddiaeth a Thimau Rheoli Gwasanaethau'r Cyngor. Mynychodd dros 60 o unigolion y cyflwyniad gan y Rheolwr Newid Hinsawdd oedd yn amlygu achosion newid hinsawdd, ei effaith a sut mae'r Cyngor yn ymateb. Yn dilyn adborth adeiladol i'r cwrs, bwriedir parhau ei ddarparu i'r gweithlu ehangach yn ystod 2024/25.

Adrodd data i Lywodraeth Cymru a dashfwrdd allyriadau

Yn unol â gofynion blynyddol Llywodraeth Cymru, mae'r Cyngor yn adrodd ar ddata allyriadau yn flynyddol. Drwy fesur ystod o weithgareddau (e.e. defnydd ein hasedau a fflyd, gwastraff a gwariant nwyddau a gwasanaethau), gellir cyfrifo allyriadau carbon blynyddol y Cyngor mewn modd cyson.

Ar sail ein data blynyddol, mae allyriadau blynyddol y Cyngor wedi lleihau er bod canran y gostyngiad wedi arafu rhwng 2022/23 a 2023/24.

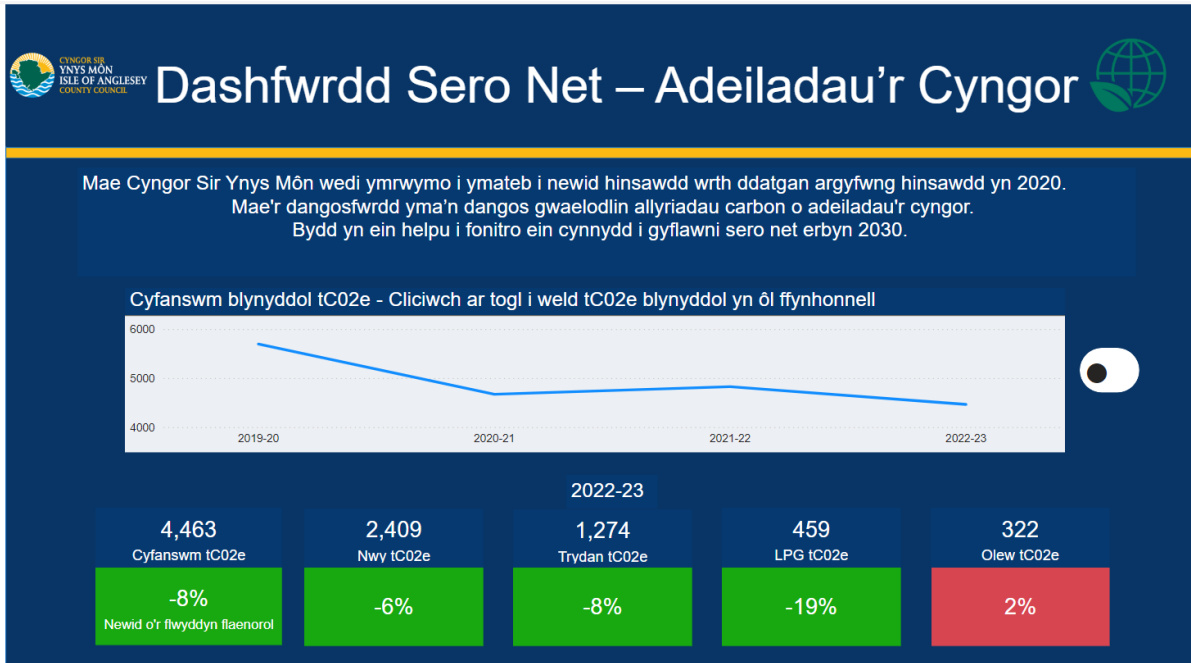
Graff 1 - Allyriadau Carbon y Cyngor Dros Amser

Dylid nodi bod camau i ddatgarboneiddio asedau yn medru cymryd hyd at flwyddyn i ymddangos mewn data allyriadau carbon. Mae gwendidau cydnabyddedig hefyd yn y fethodoleg safonol i gyfrifo allyriadau rhai gweithgareddau. Bydd y gwaith o wella'r broses gasglu, gwella safon data ac adolygu data yn parhau.

Mae'n bwysig nodi bod gofynion adrodd data carbon 2019/20 a 2020/21 yn wahanol i'r blynyddoedd dilynol ble bu'n rhaid adrodd ar ddata ychwanegol a gwelwyd y gofynion yn esblygu. Gydag esblygiad blynyddol mewn trefniadau adrodd, gellir disgwyl newidiadau

mewn trefniadau a chanlyniadau blynyddol ein hallyriadau carbon. Gweler atodiad 1 ar gyfer dadansoddiad pellach o allyriadau carbon y Cyngor.

Yn gyfochrog ac ar sail data defnydd eiddo, mae'r Cyngor wedi datblygu dashfwrdd i alluogi swyddogion ddadansoddi allyriadau carbon o ddefnydd eiddo. Pwrpas y dashfwrdd yw helpu adnabod blaenoriaethau i ddatgarboneiddio a monitro ein siwrne tuag at sero net. Mae'r dashfwrdd yn cael ei ddatblygu'n barhaus yn dilyn ymgynghoriad ac mae'r brif dudalen yn dangos gostyngiad yn yr allyriadau o'n hadeiladau.

Ffigwr 10 - Sampl o Ddashfwrdd Allyriadau Carbon CSYM

Edrych ymlaen at 2024/2025 a Chasgliadau

Dyma gipolwg ar rai o'u ddatblygiadau sydd ar y gweill ar gyfer y flwyddyn i ddod :

1. Cyflawni buddsoddiad £14M mewn systemau gwres carbon isel a cynlluniau cyfalaf

2. Parhau i drawsnewid fflyd y Cyngor a hwyluso teithio gwyrdd

3. Newid Hinsawdd wedi plethu o fewn systemau caffael newydd y Cyngor.

4. Llunio Cynllun Strategol Sero Net nesaf ar sail blaenoriaethau'r Cyngor

5. Datblygu'r Cyngor i fod yn wybodus o ddata allyriadau carbon i cefnogi penderfyniadau

6. Cynyddu ystyriaeth bioamrywiaeth a defnydd tir a'i roi mewn liniaru newid hinsawdd

Casgliadau

1. Mae'r Cyngor wedi gweld cynnydd mewn nifer o brosiectau ar draws meysydd blaenoriaeth allweddol y Cynllun Tuag at Sero Net;
2. Bydd £14M o gyllid allanol i ddatgarboneiddio ein hasedau gweithredol drwy'r Grant Gwres Carbon Isel yn ein galluogi i wneud cynnydd sylweddol o ran lleihau ein hól troed carbon;
3. Mae'r Cyngor yn parhau i dargedu allyriadau trafniadaeth wrth fuddsoddi mewn fflyd cerbydau trydan y Cyngor, pwyntiau gwefru cyhoeddus a'r rhaglen teithio llesol;
4. Mae prosiectau bioamrywiaeth ac adfer natur yn parhau i ddatblygu drwy Gynllun Rheoli AHNE a Chynlluniau Bioamrywiaeth;
5. Yn fewnol, mae'r Cyngor wedi codi ymwybyddiaeth a rhannu gwybodaeth newid hinsawdd gyda'i aelodau etholedig ac uwch arweinyddiaeth;
6. Mae dealltwriaeth o ddata allyriadau carbon yn parhau i wella'n flynyddol;
7. Gallwn weld bod cyfanswm allyriadau carbon wedi gostwng ers y flwyddyn flaenorol ond nid yw cyfradd y gostyngiad yn cyrraedd y disgwyliadau.
8. Mae dibyniaeth amlwg ar gyllideb allanol i gyflawni cynlluniau datgarboneiddio, gweler atodiad 2 am ddadansoddiad pellach. Bu cyllideb gyfatebol a chapasiti Gwasanaethau i reoli a chyflawni prosiectau yn hanfodol i ddenu grantiau allanol yn 23/24. O ganlyniad, mae argaeledd cyllid yn risg allweddol o ran cyflawni'r Cynllun Tuag at Sero Net a chyrraedd y targed carbon sero net erbyn 2030.
9. Er cynnydd mewn nifer o gynlluniau'r Cyngor o fewn y Cynllun Strategol Tuag at Sero Net, dylid nodi'r her sylweddol sy'n parhau i wynebu'r Awdurdod i gyrraedd targed sero net carbon erbyn 2030.

Atodiad 1 – Allyriadau Carbon y Cyngor 23/24

Cefndir

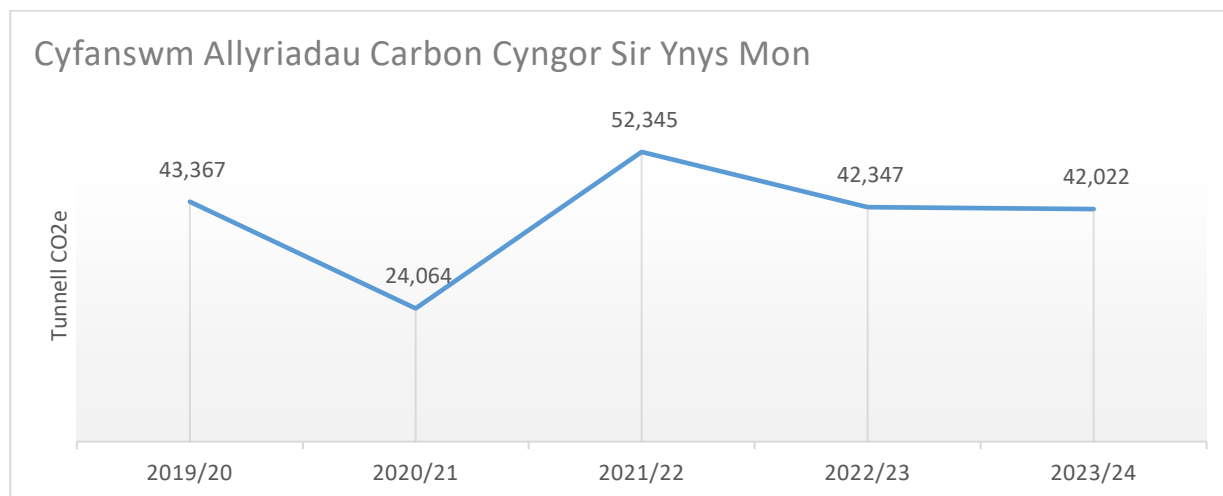
- Mae'n ofynnol i bob sefydliad sector cyhoeddus adrodd ar allyriadau carbon yn unol â rhaglen adrodd sero net blynyddol Llywodraeth Cymru.
- O flwyddyn i flwyddyn, mae addasiadau neu newidiadau yn y fethodoleg mesur / gofynion data er mwyn adlewyrchu datblygiadau yn y maes mesur nwyon tŷ gwydr.
- Mae consensws o fewn y sector cyhoeddus am wendid rhai canlyniadau oherwydd y fethodoleg gyfredol e.e. y gadwyn gyflenwi a chymudo.
- Grŵp swyddogion aml-wasanaeth yn casglu'r data er mwyn adrodd ar ganlyniadau'r Cyngor bob blwyddyn.
- Gellir defnyddio'r data allyriadau carbon hefyd ar gyfer monitro ac adrodd yn fewnol.
- Oherwydd y cylch adrodd blynyddol, mae oedi o ran gweld deilliant ein gweithgareddau datgarboneiddio tan y cylch adrodd dilynol.

Heriau a Chyfleoedd

- Gall newidiadau mewn methodoleg a dadansoddi data Llywodraeth Cymru gymhlethu monitro mewnol.
- Gall diffyg argaeledd data mewnol arwain at ganlyniadau ar sail rhagdybiaethau.
- Gellir adnabod cyfleoedd i wella data yn dilyn proses adrodd flynyddol.
- Wrth ddefnyddio data blynyddol, gellir blaenoriaethu ymdrechion i ddatgarboneiddio gweithgareddau sydd â'r allyriadau mwyaf.

Canlyniadau Allyriadau Carbon

Cyfanswm Allyriadau Carbon Cyngor Sir Ynys Môn yn 2023/24 oedd 42,022 tunnell CO₂e. Gwelwyd gostyngiad o 19.7% o gymharu ag uchafswm yr allyriadau yn 2021/22 (graff 1)

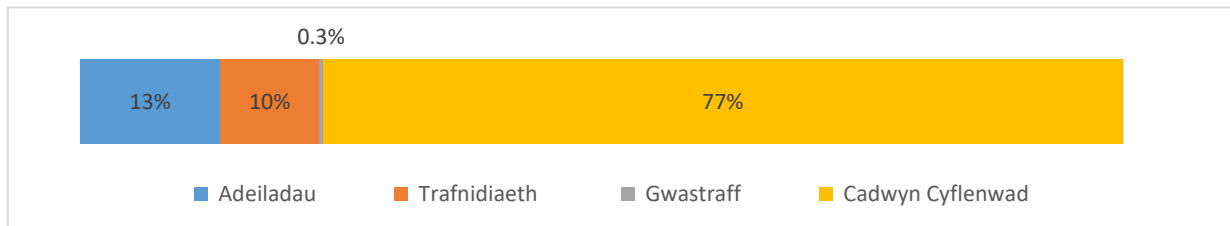

Graff 1 - Cyfanswm Allyriadau'r Cyngor Dros Amser

Ers i'r Cyngor cychwyn adrodd ar ein hallyriadau mae'r gofynion adrodd i Lywodraeth Cymru wedi ymestyn neu newid dros amser. Wrth ddilyn gofynion 23/24, nid yw allyriadau defnydd tir wedi eu cynnwys yn y cyfanswm allyriadau blynyddol. Mae cyfanswm allyriadau blynyddol 23/24 y Cyngor oddeutu 1.5% yn uwch oherwydd hyn.

Mae'r cyfanswm allyriadau carbon yn cael ei dorri lawr i 4 prifategori o fewn cyfundrefn adrodd Llywodraeth Cymru, sef allyriadau - Adeiladau, Trafnidiaeth, Gwastraff a'r Gadwyn Gyflenwi.

Mae Graff 2 yn dangos canrannau categorïau allyriadau carbon y Cyngor yn 23/24.

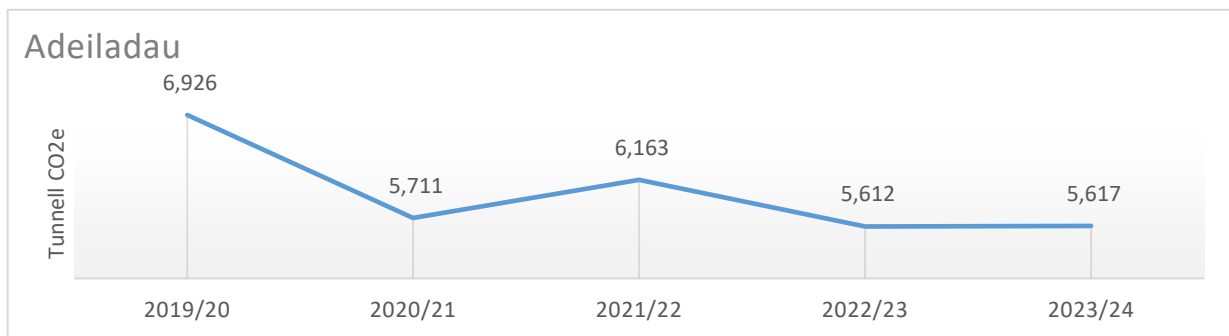

Graff 2 - Canran Categorïau Allyriadau CSYM 23/24

Mae'r defnydd o adeiladau, trafndiaeth a gwastraff y Cyngor gyfwerth â 23% o gyfanswm allyriadau'r Cyngor. Prif ffynhonnell allyriadau'r Cyngor, sy'n gyfrifol am 77% o'r allyriadau, yw'r gadwyn gyflenwi, sef y nwyddau a'r gwasanaethau yr ydym yn eu prynu.

Gweler isod am ddadansoddiad pellach o'r categorïau.

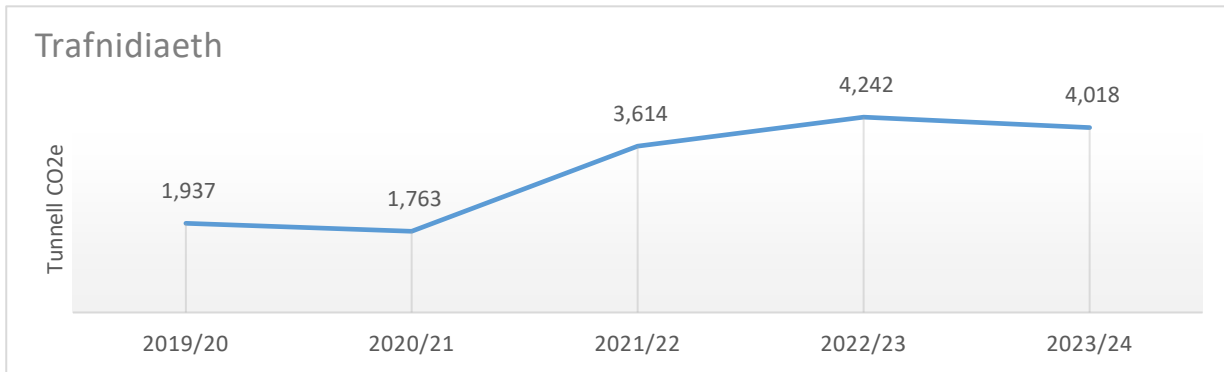
Adeiladau – 13% o gyfanswm allyriadau carbon 23/24

Graff 3 – Allyriadau Blynyddol Defnydd Adeiladau

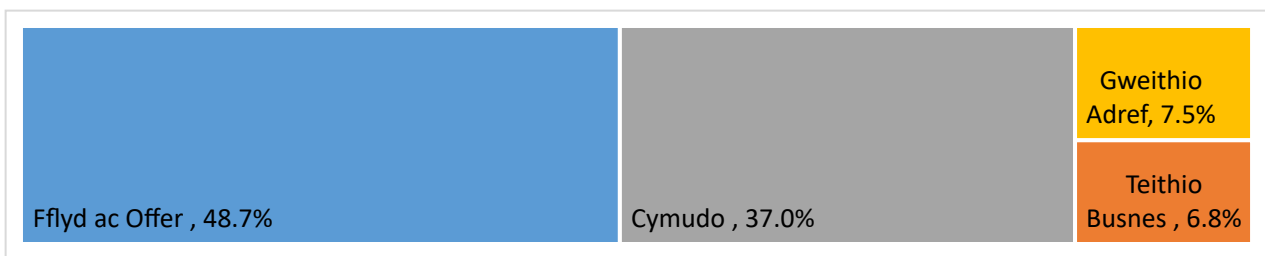
- Mae graff 3 yn dangos allyriadau'r categori Adeiladau sy'n cynnwys defnydd adeiladau'r Cyngor (trydan, gwres a dŵr) a thrydan i oleuo'n strydoedd wedi gostwng dros amser.
- Mae allyriadau 2023/24 yn dangos gostyngiad o 18.8% o gymharu â defnydd adeiladau yn 2019/20.
- Er hyn, mae allyriadau carbon wedi cynyddu 5 tunnell CO2e rhwng 2022/23 a 2023/24.
- Disgwylir i'r allyriadau barhau i ddisgyn yn y blynyddoedd i ddod yn dilyn ein buddsoddiadau mewn systemau gwresogi carbon isel.
- Trwy ddefnyddio mesuryddion, ystyrir bod y data yn y categori yma o ansawdd uchel.

Trafnidiaeth – 9.7% o gyfanswm allyriadau carbon 23/24

Graff 4 - Allyriadau Carbon Trafnidiaeth

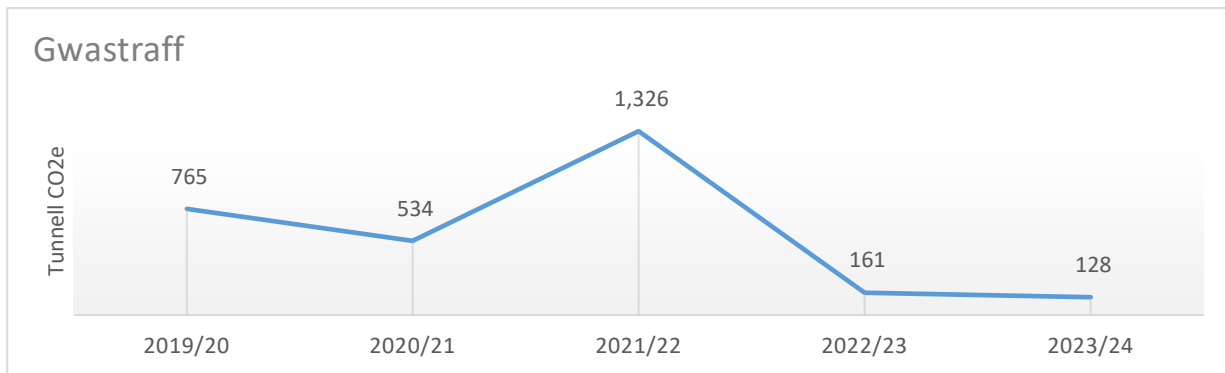
- Graff 4 yn dangos fod cyfanswm allyriadau carbon trafndiaeth wedi codi dros amser.
- Rhwng 2022/23 a 2023/24, mae gostyngiad o 5% mewn allyriadau blynyddol trafndiaeth.
- Mae'r categori trafndiaeth yn cynnwys defnydd fflyd y Cyngor, teithio busnes staff, cymudo staff a gweithio gartref.
- Mae cyfanswm allyriadau wedi cynyddu yn 2021/22 oherwydd gweithgareddau ychwanegol yn y categori yma, yn ogystal â defnyddio rhagdybiaethau i gyfrifo allyriadau.

Graff 5 - Dadansoddiad Mathau Trafnidiaeth

- O graff 5, gwelir bod defnydd fflyd ac offer y Cyngor yn cyfrif am 49% o'r allyriadau trafndiaeth e.e. defnydd o gerbydau pŵl, cerbydau masnachol a lorïau gwastraff.
- Mae'r allyriadau fflyd a theithio busnes yn seiliedig ar ddata safon uchel a dibynadwy.
- Rydym hefyd yn adrodd ar gymudo a gweithio gartref ers 2021/22, gan ddefnyddio rhagdybiaethau cenedlaethol i lunio darlun blynyddol. O ganlyniad, mae'r data allyriadau yn israddol o gymharu â gweithgareddau eraill yn y categori trafndiaeth.
- Bydd modd gwella safon data cymudo a gweithio gartref drwy waith ymgysylltu â'r gweithlu, cynnal holiaduron a dadansoddiad manwl o ymddygiadau staff.

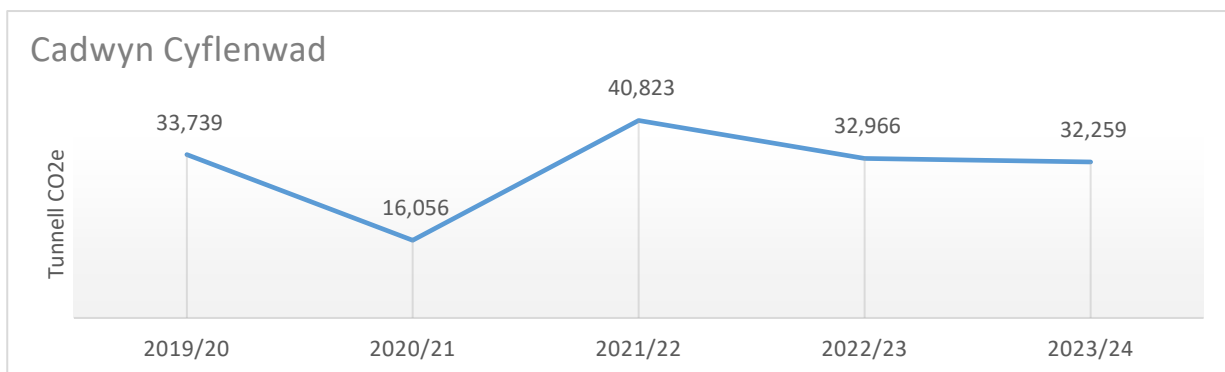
Gwastraff – 0.3% o gyfanswm allyriadau carbon 23/24

Graff 6- Allyriadau Carbon o Gasglu Gwastraff

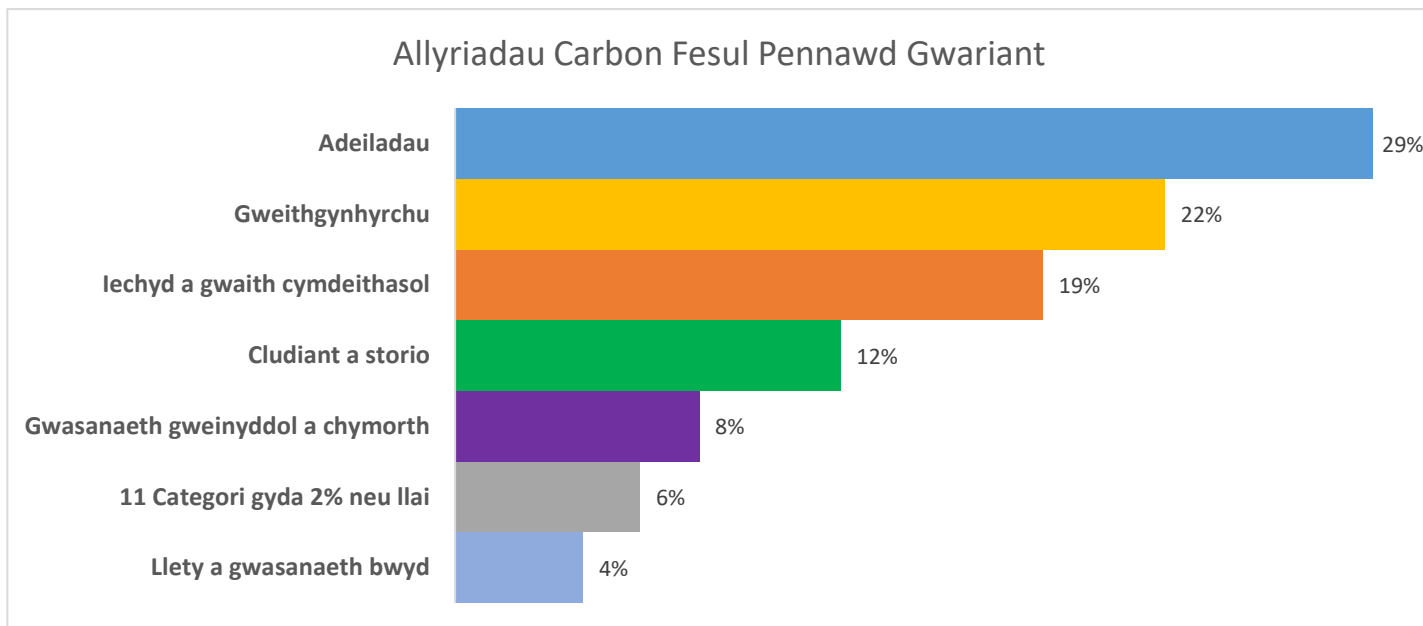
- Mae'r Cyngor yn adrodd ar allyriadau carbon yn deillio o wastraff sefydliadol y Cyngor a gwastraff dinesig wedi ei gasglu gan yr Awdurdod.
- Roedd cyfanswm allyriadau o wastraff yn 128 tonnell CO2e yn 23/24 - gostyngiad o dros 80% mewn allyriadau carbon.
- Gwelir amrywiaeth sylweddol yn ein hallyriadau yn deillio o newidiadau mewn cytundebau casglu, gwelliannau mewn prosesau casglu a systemau monitro gwastraff sefydliadol.

Cadwyn Gyflenwi – 75% o gyfanswm allyriadau carbon 23/24

Graff 7 - Allyriadau Carbon o'r Gadwyn Gyflenwi

- Mae'r allyriadau carbon o'r gwasanaethau a nwyddau yr ydym yn eu prynu yn cynrychioli mwyafrif o allyriadau carbon blynyddol y Cyngor.
- Gwelir yn graff 7 bod cyfanswm allyriadau'r Cyngor o'r gadwyn gyflenwi wedi gostwng ers 2021/22.
- Rhaid amlygu bod allyriadau wedi eu cyfrifo ar sail cyfanswm gwariant penawdau gwahanol. O ganlyniad, petai'r Cyngor yn gwario mwy ar nwyddau oherwydd ffactorau allanol e.e. chwyddiant, bydd allyriadau carbon yn cynyddu.
- Er gwendid y data, mae'n fuddiol i alluogi'r Awdurdod adnabod ym mha gategori mae'r gwariant a'r allyriadau carbon mwyaf.
- Mae graff 8 isod yn dangos canrannau carbon o fewn y gadwyn gyflenwi ar sail penawdau gwariant. Gwariant ar Adeiladau, Gweithgynhyrchu ac Iechyd a Gwaith Cymdeithasol oedd â'r canrannau uchaf o allyriadau o fewn ein cadwyn gyflenwi yn 2023/24.

Graff 8 - Allyriadau Prif Benawdau Gwariant

Casgliadau ac Argymhellion

- Mae allyriadau carbon Cyngor Sir Ynys Môn wedi gweld gostyngiad o 42,347tCO₂e yn 2022/23, i lawr i 42,022tCO₂e yn 2023/24.
- Gwelir bod allyriadau uniongyrchol o'r defnydd o adeiladau, trafndiaeth a gwastraff yn cyfrif am 23% o allyriadau blynyddol y Cyngor.
- Disgwylir i allyriadau o'r defnydd o adeiladau a thrafnidiaeth barhau i ddisgyn ymhellach wrth i brosiectau datgarboneiddio barhau i gael eu cwblhau.
- Dynodir mwyafrif o allyriadau'r Cyngor i ffynonellau o'r gadwyn gyflenwi, sef 77% o'r cyfanswm blynyddol ar gyfer 2023/24.
- Argymhellir bod angen gwaith pellach i wella argaeledd data ac ansawdd data er mwyn cryfhau canlyniadau allyriadau carbon blynyddol y Cyngor.

Atodiad 2 – Cyllideb Tuag At Sero Net 23/24

Gweler isod dabl yn nodi dadansoddiad o'r cyllidebau allanol a chyllidebau Cyngor Sir Ynys Môn o fewn y Cynllun Gweithredu Tuag at Sero Net 2023/2024.

Maes Rhaglen	Gweithred Allweddol	Cyllid 23/24 (Grant Allanol)	Cyllid 23/24 (Adnoddau Mewnol)
Lleihau Defnydd Ynni ac Effeithlonrwydd Ynni	Gweithredu prosiectau ddatgarboneiddio eiddo	£5.7M	£574,408
Lleihau Defnydd Ynni ac Effeithlonrwydd Ynni	Cartrefi newydd i safonau carbon niwtral	£1M (grantiau gwahanol)	£3.9M
Lleihau Defnydd Ynni ac Effeithlonrwydd Ynni	Ôl-osod i wella stoc tai Cyngor	£4.45M (grantiau gwahanol)	£4.33M
Trafnidiaeth	Hyrwyddo teithio llesol	£1.53M - LIC a Thrafnidiaeth Cymru	
Trafnidiaeth	Datblygu seilwaith gwefru cerbydau trydan	£502K - Grant LIC	
Trafnidiaeth	Trawsnewid fflyd y Cyngor	£100K - Grant LIC	£390K
Defnydd Tir a Bioamrywiaeth	Gwella Bioamrywiaeth a choetiroedd	£1M (grantiau gwahanol)	
Defnydd Tir a Bioamrywiaeth	Cynlluniau Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol	£1M (grantiau gwahanol)	